

DE GENTSE STRIJD TEGEN AFVAL: TUSSEN PRAGMATISME, MILIEUBEWUSTZIJN EN NIMBY¹

Kobe Tilley

Inleiding

Op 25 mei 1959 werd door de Gentse gemeenteraad het aangepast bestek nr. 1988 opgesteld. Dit bestek was erop gericht de aankoop te realiseren van de technische installaties voor een op te richten compostbedrijf, waarmee het Gentse stedelijk afval verwerkt zou kunnen worden. Samen met bestek nr. 2048 voor de oprichting van het gebouw waarin de composteringsinstallatie zou huizen (goedgekeurd op 14 november 1960), was de weg bereid om in 1964 een stedelijk composteringsbedrijf te openen.² Het doel van dat bedrijf was om het Gentse huishoudelijk afval te verwerken tot hoogwaardig compost die door de land- en tuinbouwsector kon worden gebruikt.³ De composteringsinstallatie was voor Gent een belangrijke en vernieuwende manier om het afval van haar inwoners te verwerken.

Bovendien was het een van de eerste industriële verwerkingsinstallaties van België. Alleen Monceau-sur-Sambre (verbrandingsinstallatie), Schaarbeek (verbrandingsinstallatie) en Anderlecht (composteringsinstallatie) gingen Gent voor met de in gebruik name van industriële methoden van afvalverwerking.⁴ In Oost-Vlaanderen was de Gentse composteringsinstallatie dus de eerste installatie om op een industriële wijze afval te verwerken. De eerstvolgende in de provincie kwam er pas nadat eind 1972 het stadsbestuur van Lokeren het besluit nam een verbrandingsinstallatie op te richten. Vanaf dan ging het sneller met nog vier bijkomende

---

¹ Dit artikel is geschreven als herwerking van K. Tilley, *Trash tensions. Afvalverwerking als frontier in het stedelijk metabolisme van de Gentse agglomeratie in de periode 1960-1980*. Onuitgegeven masterscriptie Universiteit Gent (promotoren: prof. dr. Christophe Verbruggen, dr. Robrecht Declercq), academiejaar 2019-2020. Nogmaals mijn dank aan beide promotoren voor het begeleiden van mijn masterscriptie in moeilijke tijden van een wereldwijde pandemie.

² 'Zitting van 14 november 1960. Agendapunt 16. Openbare werken – bestekken – vaststelling. A) Composteringsinstallatie voor het verwerken van huisvuil te Gent – oprichten van het gebouw', 1960, Gent, pp. 1075-1078.

³ N.V. Matepa, *Stedelijk compostbedrijf Stad Gent*, 's-Hertogenbosch, 1964, p. 10.

⁴ P. De Vos, *Technische uitleg over de werking van het afvalverwerkingsbedrijf van de Stad Gent*, Gent, 1993, p. 1.

verbrandingsinstallaties, twee verkleiningsinstallaties voor afval en een composte-ringsinstallatie die in de jaren zeventig in Oost-Vlaanderen gepland werden.⁵ Kij-ken we breder naar de andere Vlaamse provincies zien we begin jaren tachtig ook nog zeven operationele verbrandingsinstallaties in West-Vlaanderen, drie verklei-ningsinstallaties in Antwerpen en drie in Vlaams-Brabant. In Limburg werden de eerste studies voor een verbrandingsinstallatie opgestart in 1975. Tot diep in de twintigste eeuw was meest gangbare manier om van huishoudelijk afval af te gera-ken, echter simpelweg het storten van vuilnis geweest.⁶

Met de opening van de industriële verwerkingsinstallatie in 1964 zat de Stad Gent dan wel in de Vlaamse en Belgische voorhoede van de moderne afvalverwer-king, een eerste stap weg van milieubelastende manieren van afvalverwerking, dat betekende niet dat hiermee alles onmiddellijk veranderde voor de Gentse agglome-ratie. Tot 1984 waren er in de stedelijke omgeving van Gent namelijk nog stort-plaatsen in gebruik.⁷ Op de laatste dag van dat jaar verliep de vergunning van de laatste afvalstortplaats in het Gentse.⁸ Gedurende twintig jaar verliep de verwer-king van het afval van de Gentse agglomeratie – zowel de Stad zelf als haar (hui-dige) deelgemeenten – dus op verschillende manieren. Een meer milieubewuste manier van afval verwerken, verliep parallel aan het onder de grond steken van af-val: een tegenstelling?

In dit artikel wordt bekeken hoe de Gentse strijd om haar afval uit de stad te krijgen, er één was van lange duur. Een strijd met conflicterende belangen, een strijd tussen milieu en NIMBY. De strijd tegen afval in de periode 1960-1980 was een strijd die plaats vond in een belangrijke kantelperiode voor de omgang met ma-terialen, afval en het milieu. De opkomende consumptiemaatschappij in de naoor-logse periode deed niet alleen nieuwe kunststoffen hun intrede maken in huishou-dens. Afvalstromen diversifieerden ook en deden steeds vaker confrontaties met de nieuwe reststromen ontstaan. Een nieuwe sociale beweging deed vervolgens ook haar intrede: de milieubeweging. Juist door de confrontatie binnen de samenleving met het toenemende afval en een groter bewustzijn rond de milieu-impact ervan.⁹

⁵ Provinciaal Archief Oost Vlaanderen, dienst 8, nummer 3820.

⁶ F. Rogiers, *De localisatie van de recuperatiebedrijven van huishoudelijk afval. Afval, afvalverwerking en de situ-atie in Vlaanderen*. Onuitgegeven verhandeling tot het behalen van de graad van licentiaat in de economische wetenschappen, Rijksuniversiteit Gent (promotor: prof. dr. L. De Smet), academiejaar 1982-1983, pp. 85-102.

⁷ De Vos, *Technische uitleg over de werking van het afvalverwerkingsbedrijf van de Stad Gent*, pp. 1-8.

⁸ Provinciaal Archief Oost Vlaanderen, dienst 8, nummer 3820.

⁹ S. Barles, 'History of waste management and the social and cultural representations of waste', in M. Agnoletti en S. Neri Serneri (eds.), *The basic environmental history*, Cham, 2014, p. 216.

Een tegenstelling in tijden van transitie

Een antwoord op tegenstelling tussen het blijvend storten van afval langs de ene kant, en de opening van een van de eerste industriële verwerkingsinstallaties in België is niet zo ver te zoeken. Door Ir. G. Mortier – sinds 1954 werkzaam voor de Stad Gent, medewerkend aan de oprichting en latere uitbreidingen van de composteringsinstallatie – wordt de tegenstelling ook in een latere thesisverhandeling uit 1972 beschreven.¹⁰ Hij linkt het composteren van afval uitdrukkelijk aan milieugebonden argumenten: “Composteren is a.h.w. een recuperatie- en recirculatie methode met de hoofdzakelijke bedoeling aan het milieu in het algemeen en aan de bodem in het bijzonder zoveel als mogelijk terug te geven wat de samenleving hieraan onttrokken heeft.”¹¹ In essentie slaagt compostering er volgens Mortier dus in om een kringloop van grondstoffen te herstellen. In de jaren zestig en zeventig zette zich echter een tendens door die het composteren van afval steeds meer bemoeilijkte: “De wijziging in de samenstelling van het huisvuil in de richting van meer papier, plastic, glas en blik en minder kolenas, heeft wel voor gevolg dat de oncomposteerbare fractie van het huisvuil de jongste jaren stijgt.”¹²

Een uitdaging waar niet alleen Gent of Vlaanderen voor stonden, maar waar ook andere Europese landen mee te maken kregen naarmate de tweede helft van de twintigste eeuw vorderde. In Noorwegen bijvoorbeeld, daalde het aandeel voedseloverschotten door de introductie van nieuwe verpakkingen, anorganisch verpakingsafval kende hierdoor echter een sterke groei binnen de huisvuilfractie.¹³ Toenmalig West-Duitsland kende bijna een vertienvoudiging in het gebruik van kunststoffen per capita tussen 1950 en 1960 en de plasticindustrie kende tussen 1969 en 1972 een geschatte groei in productie van 360.000 ton naar 969.000 ton.¹⁴ Geleidelijk verspreidde het afvalprobleem zich als een olievlek over geïndustrialiseerde- én ontwikkelingslanden.¹⁵ Vanaf ongeveer halverwege de jaren zestig rezen er dan ook geleidelijk meer en meer kritieken vanuit groeiende milieubewegingen, maar ook vanuit wetenschappelijke hoek op de steeds groeiende consumptiemaatschappij. Afval werd – naast een gezondheidsprobleem – meer en

¹⁰ G. Mortier, *De huisvuilverwerking te Gent. Evolutie, resultaten en ervaringen*. Onuitgegeven afstudeerwerk tot het behalen van de graad van Ingenieur in de Milieusanering, Rijksuniversiteit Gent (promotor: prof. dr. ir. J.P. Voets), academiejaar 1971-1972, p. 2.

¹¹ *Ibidem*, p. 10.

¹² *Ibidem*, p. 11.

¹³ F.A. Jørgensen, ‘Green citizenship at the recycling junction: consumers and infrastructures of the recycling of packaging in twentieth-century Norway’, *Contemporary European History*, 22, nr. 3 (2013), p. 507.

¹⁴ A. Westermann, ‘When consumer citizens spoke up: West Germany’s early dealings with plastic waste’, *Contemporary European History*, 22 nr. 3 (2013), pp. 477-478.

¹⁵ S. Barles, ‘History of waste management and the social and cultural representations of waste’, pp. 221-223.

meer aanzien als een ecologische uitdaging.¹⁶ Het composteren van afval werd dus door maatschappelijke tendensen tegengewerkt: de toename van anorganische afvalstoffen. Door die groeiende diversificatie van de reststromen werd er geleidelijk meer en meer ingezet op de verbranding van afval, toont ook de opening van de afvalverbrandingsinstallatie van Gent in 1979. Geleidelijk geraakten de alternatieven voor vuilnisbelten dus meer ingeburgerd. Desondanks werd in 1983 – volgens cijfers van Bond Beter Leefmilieu – in Vlaanderen nog steeds 46% van het huishoudelijk afval rechtstreeks gestort en 17% gestort na verkleining. Daarnaast werden ook restfracties van composterings- en verbrandingsinstallaties gestort.¹⁷

De tegenstelling tussen enerzijds de verwerking van afval door compostering (een circulaire vorm van afvalverwerking) en anderzijds het blijvend storten van huishoudelijk afval (een sterk milieubelastende wijze) lijkt dus deels te verklaren vanuit veranderende huishoudelijke reststromen. Net zoals de toename in hoeveelheid, eveneens gelinkt aan de meer gediversifieerde afvalstromen, ook bijdraagt aan de gemengde verwerking en de nood aan meer verwerkingscapaciteit. Het afvalstoffendecreet van 2 juli 1981 en verschillende daaropvolgende afvalstoffenplannen stelden dan ook alles in het werk om enerzijds de toename van de afvalstromen te beperken en anderzijds in te zetten op een optimale verwerking van het afval. De Gentse keuze om in te zetten op afvalverbranding en grotendeels weg te stappen van het storten van afval was dus onderdeel van die optimale verwerking.¹⁸

Juist omwille van de opkomst van de consumptiemaatschappij, de groeiende en meer gediversifieerde afvalstromen en ermee gepaard gaande confrontaties met afval in de naoorlogse periode, groeide geleidelijk een groter bewustzijn omtrent en verzet tegen deze tendensen.¹⁹ Veel lokaal verzet werd ondersteund door de opkomende milieubewegingen. Het is dan ook vooral de periode na de Tweede Wereldoorlog die als kantelperiode bekend is komen te staan. Zij het dat de milieubeweging als geheel een verre oorsprong kent halverwege de negentiende eeuw, met ook toen al lokaal verzet tegen vervuiling en de latere hygiënistebeweging die vooral streefde naar een grotere stedelijke hygiëne. Het was toch de strijd tegen vervuiling, onder meer ten gevolge van de toenemende industrialisering en consumptie, die een van de strijdpunten van de groeiende moderne milieubewegingen werd.²⁰

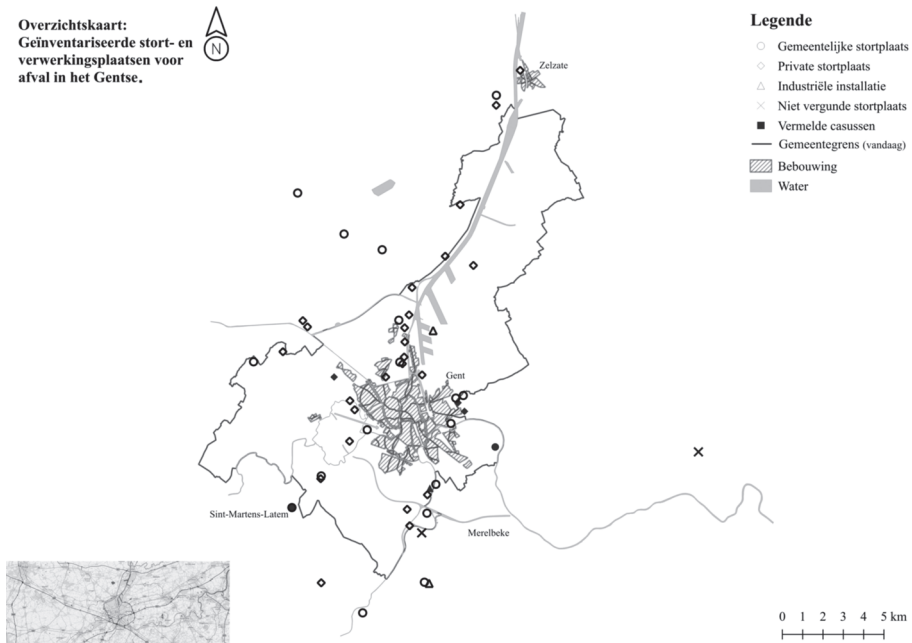
¹⁶ R. Oldenziel en H. Weber, 'Introduction: reconsidering recycling', *Contemporary European History*, 22 nr. 3 (2013), p. 350.

¹⁷ Amsab ISG, Archief van Bond Beter Leefmilieu (BBL), reeks 293.B.1.3.1.1.00315.

¹⁸ E. Lammens en P. Van der Sluys, *Afval en ruimte af te stemmen?*, Merelbeke, 1990, p. 7.

¹⁹ S. Barles, 'History of waste management and the social and cultural representations of waste', p. 216.

²⁰ T. Feys, *De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij in historisch perspectief*, Gent, 2011, pp. 30-38.

Figuur 1. Deze kaart toont alle stort- en verwerkingslocaties voor afval in de ruime Gentse agglomeratie die zijn geïnventariseerd in K. Tilley, *Trash Tensions*. Afvalverwerking als frontier in het stedelijk metabolisme van de Gentse agglomeratie in de periode 1960-1980. De locaties die in dit artikel – gebaseerd op de bovenstaande scriptie – zijn besproken, zijn in het vol-grijs aangeduid. De kaart is gemaakt op basis van ‘Map Belgium in 1969’, NGI © IGN 2018, <https://xyz.michelstuyts.be/> (K. Tilley, 2021).

Afval rond Gent

Die strijd tegen vervuiling en afval vond ook plaats in de stedelijke agglomeratie van Gent. Stad Gent schakelde vanaf 1964 dan wel stilaan over op industriële verwerkingstechnieken, stortplaatsen voor het stedelijk afval waren er nog steeds tot halverwege de jaren tachtig. De evolutie naar onder andere de compostering van afval was er echter geen die louter vanwege milieubewustzijn tot stand kwam. Het was ook een keuze die sterk gestuurd werd door het groeiend tekort aan ruimte die gevonden werd om nog afval te kunnen storten. Overall werden steden en gemeenten steeds vaker geconfronteerd met de uitdaging om voldoende ruimte voor het storten van afval te vinden. In Vlaanderen was deze oefening eens zo groot, gezien de grote ruimtelijke concurrentie om de schaars beschikbare grond.²¹ Het was in het sterk verkavelde Vlaanderen vaak zoeken naar eigenaars die het toelieten om

²¹ E. Lammens en P. Van der Sluys, *Afval en ruimte af te stemmen?*, p. 21.

hun gronden een tijdlang als stortplaats te gebruiken, een belangrijke uitdaging waarvoor de besturen stonden.²² Niet alleen werd het vinden van gronden bemoeilijkt door de ruimtelijke concurrentiestrijd die er in Vlaanderen was en nog steeds (en verder versterkt) is. Ook verzet van omwonenden of milieubewegingen was een uitdaging waar particulieren en besturen mee te maken kregen.

Over het algemeen werd er bij de zoektocht naar ruimte voor afval vooral gezocht naar ‘minderwaardige’ gronden, putten die bijvoorbeeld door klei of grindwinning waren ontstaan, of onbewerkt land.²³ Ook in lagergelegen gronden – vaak ‘waterzieke’, moerassige percelen, – werd vaak potentieel gezien, om ze op te hogen en droog te leggen door afval te storten. Dat deze moerassige gronden tegenwoordig meer en meer als uiterst waardevol worden beschouwd, toont alvast aan dat er tot zeer recent nog geen overkoepelend milieubeleid werd gevoerd.²⁴ Door afval op dat type gronden te storten werd niet alleen een oplossing ‘gevonden’ voor het afvalprobleem, de gronden konden erna ook opnieuw worden geïntegreerd in de omgeving als (nieuwe) groene ruimte, als (nieuwe) landbouwgrond worden gebruikt (vooral van toepassing op voorheen natte gebieden als meersen) of zelfs worden bebouwd. De stad (in de vorm van haar afval) ging de natuur koloniseren en natuur ‘vergroende’ de stad, of vergroende toch haar reststromen.²⁵ Ook rond Gent werd veel afval op zogenaamde restgronden gedumpt. Eén van de bekendste voorbeelden in Gent van voormalig storten in meersgebieden, situeert zich in de Gentbrugse Meersen. De vervuiling op deze site ontstond enerzijds na het rechtekken van de Schelde aan het einde van de negentiende eeuw, waarbij een oude arm geleidelijk werd volgestort met afval. Anderzijds kwam deze voort uit de zand- en kleiwinning in het gebied waarbij de ontstane putten werden opgevuld met afval. Na een bodemonderzoek door de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) bleek echter maar 1 perceel zodanig vervuild dat het moest worden gesaneerd. In het volledige gebied wordt momenteel gewerkt aan het herstel van het historisch landschap van onder meer moerassen en graslanden.²⁶ Ingrepen waar nog niet zo lang belang aan wordt gehecht.

De Gentbrugse meersen waren niet de enige plaats waar men nabij Gent in putten wilde storten. Met de aanleg van de E17 (tot halverwege de jaren tachtig de

²² G. Mortier, *De huisvuilverwerking te Gent. Evolutie, resultaten en ervaringen*, pp. 17-18.

²³ H. Weber, ‘Twentieth-century wastescapes. Cities, consumers, and their dumping grounds’, in T. Soens, D. Schott, M. Toyka-Seid en B. De Munck (eds.), *Urbanizing nature. Actors and agency (dis)connecting cities and nature since 1500*, New York, 2019, p. 265.

²⁴ M. V. Melosi, ‘Futile protests’, in M. V. Melosi (eds.), *Fresh kills. A History of consuming and discarding in New York City*, New York, 2020, pp. 174-175.

²⁵ H. Weber, ‘Twentieth-century wastescapes. Cities, consumers, and their dumping grounds’, pp. 278-281.

²⁶ ‘Gent, Gentbrugse Meersen’, *OVAM*, geraadpleegd 23 mei 2020, <https://www.ovam.be/>.

‘E3’) ontstonden verschillende grote putten. In een van deze putten bij Hoenderhoek, Destelbergen wilde de firma Van Gansewinkel haar industrieel afval dumpen. Door het Groen- en Natuurbeschermingskomitee Destelbergen (GNKD) werd tegen deze plannen echter een bezwaarschrift ingediend bij de Bestendig Ge-deputeerde van de provincie. In hun verzet beklemtonen ze zeer duidelijk de mogelijke milieuvervuiling die dit storten teweeg zou kunnen brengen: “Voortdurend wijst het GNKD op het bestendig en onomkeerbaar gevaar van het ondoordacht storten van industriële afval en zware metalen in oplossing, in niet aangepaste terreinen. Grondwaterbezoedeling, vergiftiging van het bodemwater en bodemschade aan landbouwbedrijven, aanslag op de volksgezondheid zijn sinistere gevolgen van dergelijke ondoordachte ingrepen.”²⁷ In weinig mis te verstane woorden verwees het GNKD ook naar enkele grote milieuschandalen van die tijd, lokaal de vervuiling in de Gentse haven en de Gentse rivieren, breder ook de loodvervuiling door het huidige Umicore in Hoboken en het grote afvalschandaal van het Nederlandse Seveso.²⁸

De Gentbrugse Meersen of de putten langs de E17 zijn slechts twee voorbeelden van locaties waar men rond Gent naar keek om afval te storten of het ook gedaan heeft. In het scriptie-onderzoek waarop dit artikel is gebaseerd, zijn een vijftigtal verschillende locaties van stort- en afvalverwerkingslocaties in de ruimere Gentse agglomeratie naar boven gekomen. Veel dumpplaatsen werden gebruikt voor industrieel afval, maar er zijn er ook verschillende waar huishoudelijk afval op terecht kwam. In het kader van een provinciaal onderzoek naar de afvalcrisis in Oost-Vlaanderen rapporteerde Stad Gent in 1977 nog elf gekende stortplaatsen voor huishoudelijk of industrieel afval die nog in gebruik waren. Een 12^e stortplaats te Wondelgem had in mei eerder dat jaar de deuren gesloten. De nog in werking zijnde stortplaatsen lagen in Drogen, Gent, Gentbrugge en Zwijnaarde.²⁹ Naast de stortplaatsen op eigen grondgebied exploiteerde de Gentse deelgemeente Ledeborg ook nog een stortplaats in Merelbeke tot 1978.³⁰ Uit het vervolg van de onderzoeken door de Bestendige Deputatie Oost-Vlaanderen blijkt dat er in 1981 op het Gentse grondgebied nog maar één stortplaats voor huishoudelijk afval en één voor aal in dienst waren. De stortplaats voor huishoudelijk afval was een stortplaats te Gentbrugge, gebruikt voor huisvuil, tuinafval en resten van wegenismateriaal, die als laatste sloot eind 1984. Ook verschillende stortplaatsen voor industrieel af-

²⁷ Amsab ISG, Archief van Federatie voor Milieubescherming van het Gewest Gent, reeks 303, nr. 00112.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Provinciaal Archief Oost Vlaanderen, dienst 8, nummer 3818.

³⁰ *Ibidem*.

val waren aan het begin van de jaren tachtig nog op het Gents grondgebied in gebruik.³¹

Verzet tegen afval: tussen milieubewustzijn en NIMBY

In 1959 wilde de heer Charles d'Anvers-De Schepper een stortplaats openen op een perceel in de Bijlokestraat in Destelbergen (Sectie A nr. 20, kadasterplan).³² Situerend langs de Rozebroekbeek en langs de gemeentegrenzen van Sint-Amandsberg en Destelbergen. Gelegen in wat in 1977 in de gewestplannen als 'groengebied' is aangeduid en omgeven is door woongebied of woonuitbreidingsgebied (zie figuur 2). Aanpalend aan verschillende woningen, vormde de vergunning voor de stortplaats al snel het onderwerp van buurtprotest. "In verband met een onderzoek van bezwaren door de gemeente bekend gemaakt met betrekking op een aanvraag gedaan door de heer d'Anvers-De Schepper tot het oprichten van een vuilnisbelt in de onmiddellijke omgeving van de woonhuizen Bijlokestraat alhier, verzetten alle ondergetekenden zich krachtadig, uit reden der ongezondheid en hinderlijkheid dezer inrichting."³³ Het is een representatief voorbeeld voor wat nu bekend staat als het 'NIMBY-syndroom'. Het acroniem staat voor het 'Not In My Backyard'-verzet, vaak voornamelijk tegen vervuilende en ruimer hinderlijke sites of installaties.³⁴ In veel beschouwingen over verzet tegen vervuilende installaties in de beginnende jaren van de moderne milieubewegingen staat deze vorm van protest centraal.

NIMBY wordt echter niet altijd vanuit dezelfde hoek bekeken. Léa Sébastien bijvoorbeeld – geografe aan de universiteit van Toulouse – ziet in de literatuur over het NIMBY-syndroom drie grote stromingen. Een eerste in de jaren tachtig waarbij deze vorm van verzet vooral als negatief en egoïstisch wordt afgedaan. In een tweede fase tijdens de jaren negentig gingen academici NIMBY vooral bekijken als een vorm van publiek verzet, waarbij NIMBY vooral als een geleider voor een publiek debat kan dienen. NIMBY wordt binnen deze visie in de bredere stroming van de 'milieu-rechtvaardigheid' (*environmental justice*) geplaatst. Binnen de derde stroming die Léa Sébastien onderscheidt wordt vooral nagedacht over het verlaten van de term NIMBY. Auteurs binnen deze stroming waarschuwen ervoor dat NIMBY te gemakkelijk gereduceerd zou kunnen worden tot een conflict tussen 'rationele ontwikkelaars' en 'egoïstische critici' van projecten. Zelf nuanceert Sé-

³¹ Provinciaal Archief Oost Vlaanderen, dienst 8, nummer 3820.

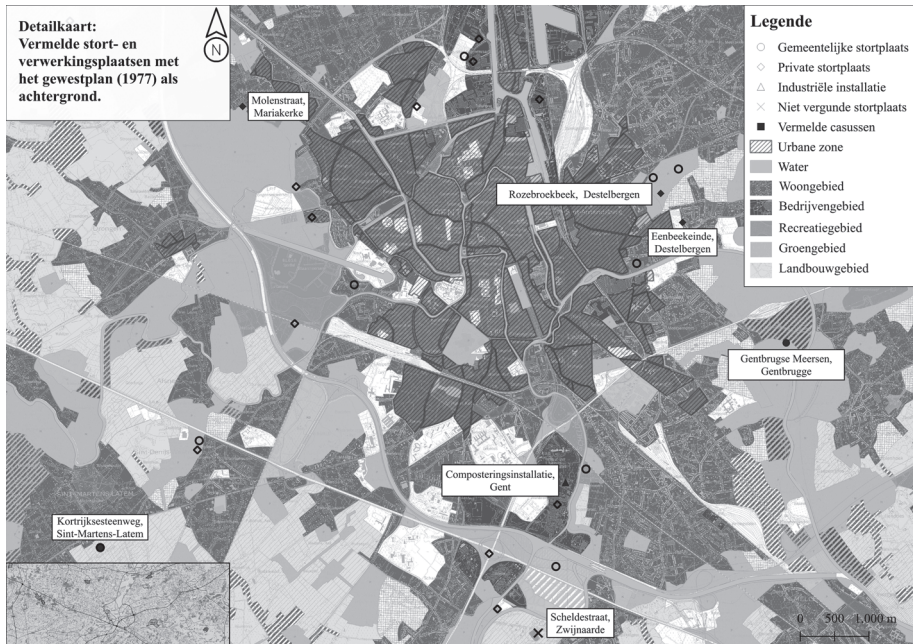
³² Stadsarchief Gent, Technische Dienst Sint-Amandsberg, reeks 2007/36/SA/TD, nr. 5015.

³³ *Ibidem*.

³⁴ T. Feys, *De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij in historisch perspectief*, p. 32.

bastien vooral een te nauwe kijk. Ze stelt dat lokaal verzet tegen vuilnisbelten de mogelijkheid heeft om van een lokaal gegeven uit te groeien tot bredere, politieke vormen van verzet, waarbij het categoriseren van verzet als het NIMBY-syndroom slechts één stap in het proces is.³⁵

Figuur 2. De besproken casussen en hun inplanting ten opzichte van het in 1977 opgestelde Gewestplan Gent en Kanaalzone. De meeste gelocaliseerde en afgebeelde stort- en verwerkingsplaatsen zijn gesitueerd in zones die – vaak met enige willekeur – als bedrijfsgebied, groengebied of recreatiegebied zijn ingekleurd. Desondanks zijn de locaties vaak gelegen net naast zones die als woon- of woonuitbreidingsgebied zijn ingekleurd (hier is eveneens de opmerking van ‘willekeur’ bij het inkleuren te maken; voorbeelden van opgenomen casussen zijn de Molenstraat, Mariakerke; Eenbeekeinde, Destelbergen, Kortrijksesteenweg, Sint-Martens-Latem). De kaart is gemaakt op basis van ‘Map Belgium in 1969’, NGI © IGN 2018 <https://xyz.michelstuyts.be/> en ‘Gewestplan, raster’ MercatorNet <https://wms.michelstuyts.be> (K. Tilley, 2021).

Lokale kritiek die in eerste instantie als NIMBY zou worden gecategoriseerd, heeft volgens Sébastien de mogelijkheid om uit te groeien tot een bredere beweging van politiek verzet. Dat NIMBY-kritiek vaak als hinderlijk werd ervaren blijkt ook uit de beschrijving ervan in ‘Afwal en ruimte af te stemmen?’, een publicatie door

³⁵ Léa Sébastien, ‘From NIMBY to enlightened resistance: A framework proposal to decrypt land-use disputes based on a landfill opposition case in France’, *Local Environment*, 22 nr. 4 (2017), pp. 461-477.

de Vlaamse Federatie voor Planologie uit 1990: “Zowel voor de stortplaatsen als voor de verbrandingsovens worden we bij de ruimtelijke locatievragen geconfronteerd met het NIMBY-syndroom. Dit fenomeen is een actueel psychologisch effect dat de afvalverwerking en afvalberging heeft. De vele vaak dramatische verhalen over verontreiniging hebben tot gevolg dat de bevolking de afvalproblematiek, c.q. het ganse milieubeleid, in zijn verschillende gedaanten met wantrouwen aanziet, niet geheel ten onrechte. In de sfeer van de planologische regeling betekent dit vooral dat het zoeken naar locaties en het vinden van instemming daarmee steeds moeilijker wordt.”³⁶ Dat Lammens en Van der Sluys in 1990 expliciet spreken over het ‘syndroom’ als ‘actueel psychologisch effect’ toont alleszins aan dat de meer genuanceerde benadering die Léa Sébastien voorstelt, niet uit de lucht gegrepen is. Ze geeft in haar analyse van het NIMBY-fenomeen een pleidooi voor het bekijken van deze vormen van protest als onderdeel van een breder geheel. Het is echter een dunne grens, die tussen een breder milieubewustzijn en ‘simpelweg’ NIMBY. Kan het ene van het andere worden onderscheiden? Of zijn het eerder sterk samenhangende fenomenen?

Net zoals er vanuit buurtbewoners in 1959 protest werd geuit tegen de vergunning die de heer Charles d’Anvers-De Schepper had bemachtigd om een stortplaats op te richten in Destelbergen, kwam er tien jaar later ook protest vanuit omwonenden van een mogelijke vuilnisbelt in de Scheldestraat in Zwijnaarde (de huidige Zwijnaardsesteenweg in Merelbeke). De omwonenden van deze potentiële stortplaats, dewelke in agrarisch gebied zou komen te liggen, haalden een aantal argumenten aan om protest aan te tekenen tegen de vergunningsaanvraag die was ingediend door P.V.B.A. Transcobel. Eerst en vooral werden eerder ‘klassieke’ argumenten geuit, de verwachte hinder die de stortplaats zou brengen door luchtvervuiling (‘luchtbezoedeling’) en de potentiële hinder van ongedierte. Ook het potentieel brandgevaar dat verbonden is aan het storten van ‘plastische stoffen’ wordt aangehaald. Dit zijn vooral argumenten die sterk voortkomen uit de persoonlijke sfeer van de omwonenden. Ook het potentieel van waardevermindering van hun woningen wordt door hen aangehaald, valt eerder in de persoonlijke hinder sfeer te situeren.³⁷ Als de Directeur van de Stedebouw en de Ruimtelijke Ordening – Directie Oost-Vlaanderen op 30 mei 1969 de vraag voorgelegd krijgt om een advies te geven op de aanvraag, geeft deze een negatief advies: “Het is ongewenst dat een inrichting waarvan de hinderlijke en onhygiënische aard niet kan be-

³⁶ E. Lammens en P. Van der Sluys, *Afval en ruimte af te stemmen?*, p. 12.

³⁷ Rijksarchief Gent, Stedebouw O.-Vl., reeks 0000 1, nr. 12321, dossiernummer 297/1626.

twist worden, zou worden gevestigd langs een rijksweg en in de onmiddellijke omgeving van een bewoonde wijk.”³⁸

Het negatieve advies werd gegeven op basis van de argumenten uit die ‘persoonlijke hindersfeer’, maar de kritiek van de buurtbewoners ging verder. De auteurs van de brief haalden namelijk ook de ruimtelijke gevoeligheid van de aangevraagde stortlocatie aan. De terreinen (kadastraal toen gekend als Zwijnaarde Sector B nr. 614a, 619 en 620a; momenteel als Merelbeke Sector D nr. 614a, 619 en 620) zouden overstromingsgevoelig zijn gelegen; we kennen het gebied vandaag de dag als de Merelbeekse Scheldemeersen. Eerdere gevallen van wateroverlast bij die specifieke percelen waren blijkbaar gekend. Het risico op nieuwe gevallen van wateroverlast op een stortplaats zou volgens de auteurs kunnen leiden tot problemen als het wegdrijven of wegzakken van het gestorte afval. Eerder werd al gewezen op het vaak verliezen van ‘verloren’, vaak waterzieke gronden voor het oprichten van vuilnisbelten. Dat door Transcobel juist deze gronden waren uitgekozen lijkt in dezelfde lijn te liggen. Ten slotte wordt ook de conversie van de percelen tot ‘groene ruimte’ aangehaald als argument om de vergunning te weigeren: “Het zou derhalve ongehoord zijn een vuilnisbelt aan te brengen, daar waar het optrekken van woningen op die plaats verboden werd.”³⁹ Ondanks het vooral de argumenten rond de directe hinder waren die het negatieve advies haalden, is het opmerkelijk te zien dat in het bezwaarschrift argumenten vanuit een ruimtelijk- en milieuoogpunt ook een centrale plaats kregen. Dit toont dan ook wel in zekere zin aan dat er een besef bestond over de ruimtelijke- en milieugevoeligheid van de beoogde percelen. Helemaal los van het uiteindelijke doel – een stortplaats vlakbij hun woningen verhinderen – kunnen deze argumenten niet worden gezien. Maar deze casus toont wel het dunne koord waarop gebalanceerd wordt in het onderscheid tussen NIMBY of milieubewustzijn.

Verzet dat als NIMBY gecatalogeerd kan worden kwam – en komt – niet alleen voor bij projecten waarvoor een vergunning is aangevraagd of is afgeleverd, ook bestaande projecten in het Gentse kregen in het verleden met protest van zowel burgers als buurtbewoners af te rekenen. Zo was er in de wijk Eenbeekeinde in Destelbergen een illegale stortplaats gelegen. Op 13 mei 1980 ging vanuit het Groen- en Natuurbeschermingskomitee Destelbergen (GNKD) een schrijven naar de Federatie voor Milieubescherming van het Gewest Gent (FMGG).⁴⁰ Het betrof een klacht die bij het GNKD was binnengekomen met betrekking tot een stortplaats

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ Amsab ISG, Archief van Federatie voor Milieubescherming van het Gewest Gent, reeks 303, nr. 00119.

die midden in een woonwijk was ontstaan.⁴¹ Door de firma De Ronne was eerder “een vergunningsaanvraag ingediend tot het opslaan, lossen, sorteren en herladen van containers, gevuld met steengruis, brandhout, tuinafval, tuinafval of verwezen inboedel.”⁴² Maar volgens een artikel in *De Gentenaar* zou De Ronne op het moment dat er al gestort werd, echter nog niet over een vergunning hebben beschikt. Nadat een klacht was ingediend bij het gemeentebestuur, maar er weinig gehoor aan was gegeven, werden het GNKD en de FMGG betrokken bij de zaak.⁴³ Het was dus pas nadat de lokale milieubewegingen zich deze problematiek gingen aantrekken dat vanuit de gemeente actie werd ondernomen. Een veroordeling wegens ‘onregelmatige stortingen’ door de Politierechtbank Gent was het (voor zover in bronnen gevonden) resultaat van de acties van de milieubewegingen.⁴⁴ Deze casus toont bovenal dat de lokale milieubewegingen zich ook actief inzetten om deze concrete en nabije klachten op te lossen. Dit verzet zou eenvoudig als NIMBY worden bestempeld, maar de casus toont aan dat de strijd tegen lokale milieuvervuiling voor de bewegingen logischerwijs ook belangrijk was.

Een ander voorbeeld is te situeren nabij de Molenstraat in Mariakerke, aansluitend aan een sociale woonwijk ‘de Volkshaard’ en gelegen in een zone die in de jaren zeventig is ingekleurd als groengebied. In de zomer van 1976 werd bij de politie een klacht ingediend wegens overlast van de illegale stortplaats. Naast sluikstortvuil dat er doorheen de jaren was beland, waren de terreinen tussen 1958 en 1960 verhuurd aan Shell. Zij lieten er in de periode waarin de gronden werden gehuurd afval van een petroleumraffinaderij dumpen: “Op een stuk braakliggend terrein tussen de Mariakerkse Molenstraat en het natuurgebied Bourgoyen borrelt, bij erg warm weer, de olie uit de grond.”⁴⁵ Doorheen de jaren had de lokale politie al verscheidene processen-verbaal uitgeschreven wegens sluikstort en werden verscheidene branden op de teermassa door de Rijkswacht gerapporteerd.⁴⁶ Het was echter met het verhuizen van een familie vanuit Gent naar de Molenstraat dat er ook een klacht werd ingediend. Door de eerdere omwonenden werden deze terreinen vooral als privé-stortplaats gebruikt, waartegen niet eerder was geprotesteerd. Dat er in de jaren dat het teerafval er gestort werd geen protest kwam, wordt in het artikel in *De Gentenaar* gelinkt aan een geringer belang dat werd gehecht aan milieuvervuiling: “Daarna deed men er letterlijk zand over en klaar was kees. Aktiegroepen en publikaties over milieubehoud en natuurbescherming waren in die dagen

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² *Ibidem.*

⁴³ ‘Vuilnisbelt groeit langzaam in achtertuin’, *De Gentenaar*, 8 mei 1980.

⁴⁴ Amsab ISG, Archief van Federatie voor Milieubescherming van het Gewest Gent, reeks 303, nr. 00119.

⁴⁵ ‘In Mariakerke borrelt de olie soms uit de grond’, *De Gentenaar*, 25 november 1976.

⁴⁶ Provinciaal Archief Oost Vlaanderen, dienst 8, nummer 3795.

nog zeldzaam. De wetgeving was ook nog niet wat ze is en wat ze nu aan 't worden is. Maar de gevolgen van toen zijn gebleven.”⁴⁷ Dit laatste citaat toont alleszins duidelijk dat er tussen 1960 en halverwege het midden van de jaren zeventig veel is veranderd op vlak van bewustzijn. Voorbeelden zijn, zoals deze casus toont, letterlijk in de pers te vinden. Maar verwijzingen naar de schade voor de natuurlijke omgeving werden ook vermeld in het schrijven van het gemeentebestuur van Maria-kerke aan de Oost-Vlaamse gouverneur: “Hierdoor is het terrein verder volledig onbruikbaar, zeer gevaarlijk wegens de dikke brei met korstlaag welke zich op het terrein heeft gevormd, en het geeft verder aanleiding tot bezoedeling van de waterloop “De Rietgracht” in de onmiddellijke nabijheid, dit vooral bij zomerweer als de brei vloeibaar wordt.”⁴⁸ Of van een volledig doordacht milieubeleid al sprake was, kan vanuit de bronnen echter sterk worden betwijfeld. Wanneer de arrondissementscommissaris de situatie op 13 december 1976 ging bekijken trof hij een vuilnisbelt “in behoorlijke staat van onderhoud” aan: “Het terrein is volledig geëffend en alle vuilnis is ondergedolven. Wel heb ik verder op het terrein een plek ontdekt waar alle vegetatie ontbreekt en vermoedelijk is dit de plaats waar vroeger de afvalproducten van de firma Shell werden gestort.”⁴⁹ Ook in het artikel in *De Gentenaar* werd kritiek geuit op het weinig doordachte milieubeleid: “Intussen wordt overwogen om de teerlaag nog eens met zand te bedekken, er gras op te zaaien en er paarden los te laten. Zand, gras en paarden bovenop de vieze brij, da's maar een tijdelijke oplossing beweren anderen. Het is dus zeer de vraag of er niemand moet uitkijken naar een duurzamer oplossing.”⁵⁰

De bovenstaande voorbeelden tonen allen duidelijke vormen van lokaal protest tegen illegale stortplaatsen of tegen aanvragen om een nieuwe stortplaats in te richten. De casussen tonen dat er in deze periode, tussen het einde van de jaren zestig en begin jaren tachtig, geleidelijk vormen van milieubewustzijn opkwamen. In de casus rond de Scheldestraat in Zwijnaarde worden ruimtelijke- en milieu-gerelateerde argumenten aangehaald. Bij de klachten tegen de stortplaats in Eenbeek-einde, Destelbergen zijn het de lokale milieubewegingen die zich de klachten aantrekken. In het dossier over de teerstortplaats nabij de Bourgoyen en de Molenstraat wordt het gegroeide milieubewustzijn letterlijk vermeld in het artikel in *De Gentenaar*. Vanzelfsprekend kunnen deze argumenten niet los worden gezien van het beoogde doel. Maar in elk van deze casussen zijn wel elementen terug te vinden die kunnen wijzen op een toegenomen bewustzijn ten aanzien van de na-

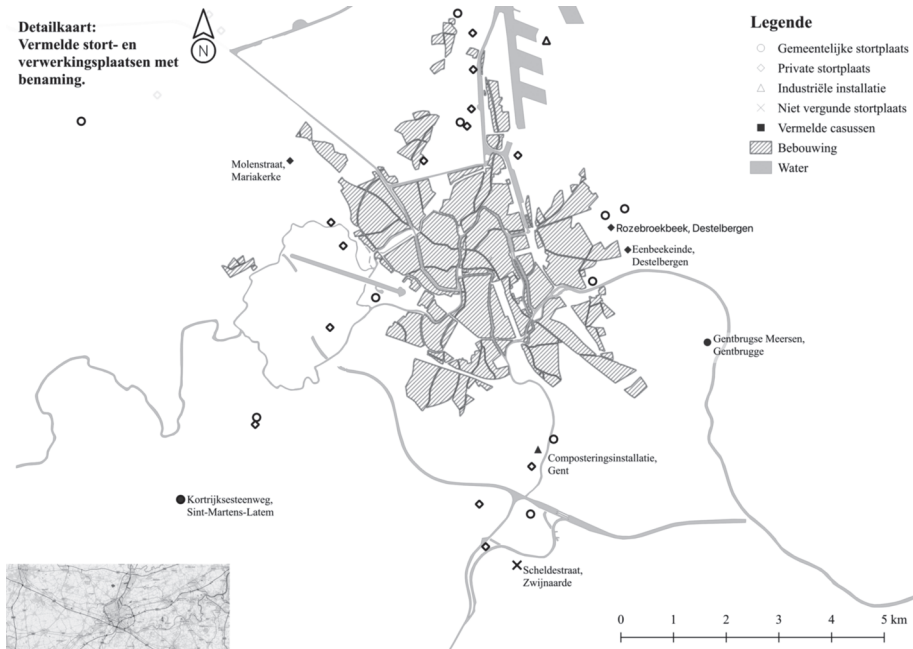
⁴⁷ ‘In Mariakerke borrelt de olie soms uit de grond’.

⁴⁸ Provinciaal Archief Oost Vlaanderen, dienst 8, nummer 3795.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ ‘In Mariakerke borrelt de olie soms uit de grond’.

tuurlijke leefomgeving. Of het lokaal ‘NIMBY’ verzet deel is van een groter geheel van groeiend politiek verzet, zoals Léa Sébastien stelt, is moeilijk om aan de hand van deze drie voorbeelden duidelijk te stellen. Maar wel kan gesteld worden dat verzet tegen stortplaatsen zoals hierboven beschreven, zich vaak op de smalle grens tussen NIMBY en milieubewustzijn bevonden.

Figuur 3 – De in dit artikel besproken casussen zijn in bovenstaande figuur aangeduid met hun locatie. De kaart is gemaakt op basis van ‘Map Belgium in 1969’, NGI © IGN 2018, <https://xyz.michelstuyts.be/> (K. Tilley, 2021).

Van een brandende vuilnisbelt naar een geleidelijke transitie

Op 10 juni 1976 werd de heer Daniël Van Wassenhove door de Rechtbank van Eerste Aanleg veroordeeld tot boetes van 4.000 frank en 2.000 frank. Indien er niet tot betaling werd overgegaan zou het vonnis worden omgezet naar gevangenisstraffen van één maand voor de boete van 4.000 frank en 15 dagen voor de andere. De gepleegde misdrijven? Het meermaals en aanzienlijk wijzigen van het bodemreliëf van gronden in zijn eigendom sinds 1964 en het in standhouden van deze wijzigingen.⁵¹

⁵¹ Rijksarchief Gent, Stedebouw O.-VL., reeks 0000 1, nr. 10778, dossiernummer 44-064-2292.

Het wijzigen van het bodemreliëf is in deze casus een verhullende beschrijving voor het uitbaten van een (niet langer vergunde) stortplaats, die bovendien in landbouwgebied gelegen was.⁵² De stortplaats was in het oog van de gerechtelijke diensten gekomen nadat de Rijkswacht op 14 mei 1975 brandend vuil op de stortplaats had aangetroffen. Een honderdtal meter verder op een zijweg van de Kortrijksesteenweg in Sint-Martens-Latem treffen ze een vuilnisbelt van enkele honderden vierkante meters aan. De brandgeur die de aandacht van de patrouille trok is afkomstig van enkele aangestoken branden op de stortplaats op het laaggelegen weiland waar “oude zetels, autobanden, zitkussen van auto’s, plastic en allerhande brandbare voorwerpen” werden verbrand.⁵³ De belt, opgehoogd tot minimaal een 3-tal meter, werd door de gemeente gebruikt om ‘klein vuil’ en het jaarlijks opgehaalde grofvuil op te storten. Tegen het verbranden van afval om meer ruimte te maken had Van Wassenhove zelf geen probleem “zolang geen autobanden verbrand werden.”⁵⁴ De vraag om afval te mogen storten kwam van Irené Van Parys, Schepen van Openbare Werken van Sint-Martens-Latem. Buiten de gegeven opdracht om geen kunststoffen te verbranden, had Van Parys geen kritiek op het in brand steken van afval: “De gemeente aanziet deze stortplaats niet als een gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke inrichting.”⁵⁵ Dat het verbranden van afval expliciet moet worden voorkomen, stond blijkbaar niet zonder reden in de geldende uitbatingsvoorwaarden voor stortplaatsen.⁵⁶

Dat Van Wassenhove voor zijn stortplaats niet over een vergunning beschikte was geweten bij het gemeentebestuur, toch werd overeengekomen dat Sint-Martens-Latem een deel van haar afval op de gronden van Van Wassenhove mocht storten. Kosteloos, al “werd overeengekomen dat het gemeentepersoneel voor afdekking met aarde en eventuele verbranding diende te zorgen.”⁵⁷ Het storten door Sint-Martens-Latem werd door burgemeester Raphael Van Den Abeele – ondanks een verbod – expliciet verdedigd: “Ik wil laten opmerken dat sedert het verbod van oktober 1964 vanwege de geburen geen enkele klacht is binnengekomen in verband met ongedierte of slechte geur.”⁵⁸ Het eerste verbod op het exploiteren van de stortplaats ging namelijk in op 2 april 1964. Dit nadat Van Wassenhove op 16 oktober 1963 een aanvraag tot verdere exploitatie had ingediend, maar deze slechts tijdelijk kreeg: “Na 2 april dient het stort ontsmet te zijn en overdekt te worden,

---

⁵² *Ibidem.*

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ *Ibidem.*

⁵⁵ *Ibidem.*

⁵⁶ Stadsarchief Gent, Technische Dienst Sint-Amandsberg, reeks 2007/36/SA/TD, nr. 5015.

⁵⁷ Rijksarchief Gent, Stedebouw O.-VL, reeks 0000 1, nr. 10778, dossiernummer 44-064-2292.

⁵⁸ *Ibidem.*

zodat geen hinder in de omgeving meer mogelijk is.”⁵⁹ Op dat moment bestond de stortplaats reeds enkele jaren. Op 20 oktober 1961 werd een aanvraag om een vuilnisbelt te exploiteren namelijk ingewilligd door de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad voor een termijn van twee jaar. Op dat moment waren geen bezwaren tegen de oprichting van een stortplaats ingediend.⁶⁰ Als Van Wassenhove twee jaar later een nieuwe vergunningsaanvraag indient krijgt hij echter te maken met tegenkanting. Vanuit het Bestuur van de Stedebouw en de Ruimtelijke Ordening in de Provincie wordt er een negatief advies uitgevaardigd: “De inrichting is gelegen in de onmiddellijke nabijheid der bebouwing en geeft aanleiding door haar zeer onhygiënisch karakter tot talrijke klachten.”⁶¹ Het negatieve advies kwam er onder meer door drie ingediende klachten. Uiteindelijk kreeg Van Wassenhove in 1964 toch nog de tijdelijke vergunning waar eerder al sprake van was, al moest hij op zoek naar terreinen die meer geschikt waren om dienst te doen als stortplaats.⁶² Een nieuwe aanvraag die op 27 november 1964 werd geweigerd was het (voorlopige) einde van een vergunningsslag rond de vuilnisbelt van Daniël Van Wassenhove.⁶³ Desondanks bleef het storten van afval dus wel voortduren op de gronden in Sint-Martens-Latem. Tot het bezoek van de Rijkswacht op 14 mei 1975.

Na het uitgesproken vonnis tegenover Daniël Van Wassenhove moest Sint-Martens-Latem dus “een andere plaats vinden tot het storten van het grof huisvuil,” “omdat er nergens in of buiten ons grondgebied een plaats te vinden was waar wij met deze afval terecht konden.”⁶⁴ Niet alleen Sint-Martens-Latem had gebruik gemaakt van de mogelijkheid die Van Wassenhove bood om zijn gronden met afval te laten ophogen, ook de gemeente De Pinte en Stad Gent stortten gedurende een jarenlange periode hun afval gedeeltelijk op de gronden in Sint-Martens-Latem. Gent begon in 1961 met het storten van afval op Van Wassenhove’s terreinen. In het verhoor dat van Daniël Van Wassenhove werd afgenomen naar aanleiding van de inbreuken die in 1975 werden vastgesteld, liet Van Wassenhove weten dat Gent tot het verlopen van de vergunningen om te storten, bij hem afval kwam dumpen. Dit was volgens Van Wassenhove tot 1965, ondanks dat de laatste vergunning (die het dossier over deze stortplaats bevat) eind 1964 werd afgekeurd.⁶⁵ Of Stad Gent een tijdlang zonder vergunning afval stortte op de bewuste gronden in Sint-Martens-Latem of niet, feit is dat Gent reeds enkele jaren bezig was een an-

---

⁵⁹ *Ibidem.*

⁶⁰ *Ibidem.*

⁶¹ *Ibidem.*

⁶² *Ibidem.*

⁶³ *Ibidem.*

⁶⁴ *Ibidem.*

⁶⁵ *Ibidem.*

dere strategie rond haar afvalverwerking uit te werken. De opening van het compostbedrijf van Stad Gent in juni 1964 was hierin een belangrijke stap.⁶⁶

Vanwege de eerder aangehaalde problemen inzake het storten van afval – zowel een gebrek aan capaciteit als de veranderende afvalstromen – werd er vanaf 1958 gezocht naar nieuwe methoden om het Gentse afval buiten de stadsmuren te krijgen. De keuze voor het composteren werd enerzijds vanuit economisch oogpunt genomen. Het was de meest kostenefficiënte manier van afvalverwerking (op storten na, dat echter voor andere moeilijkheden stond) waar de stad voor kon kiezen. Daarnaast stelt Ir. G. Mortier – de ingenieur voor de Stad Gent die mee werkte aan de oprichting van de stedelijke composteringsinstallatie – ook dat de compostering ook de keuze was die het minst milieubelastend was, aangezien er eerst een grote afvalfractie werd gecomposteerd en slechts de niet composteerbare delen werden (verbrand en) gestort. Het storten van de verbrandingsassen en niet-brandbare fracties was in de jaren zestig dus niet te vermijden.⁶⁷ De bekomen compost werd gezien als manier om grondstofkringlopen te herstellen, door afval niet volledig in de anonimiteit te storten, maar deels als grondstof te gebruiken.⁶⁸

Na het in gebruik nemen van de composteringsinstallatie moest ook een oplossing worden gevonden om de geproduceerde compost verkocht te krijgen. Na eerder een bestek uit gestuurd te hebben, werd met het Nederlandse N.V. Centraal Slib-Compost Verkoopkantoor (C.S.C.V.) in zee gegaan. Zij stuurden als enige een uitgewerkt voorstel in voor de afname, wat niet verbaasde aangezien ze gelieerd zijn aan de N.V. Matepa die technische uitrusting van de compostinstallatie leverde. Na een geslaagd proefproject dat liep tot 31 december 1965 werd de samenwerking bij contract verlengd voor vijf jaar met een bijkomende vijf jaar indien geen van de partijen zich uit het contract trok. Gent zag zo een gegarandeerde inkomst van 75 frank per ton compost verzekerd voor minimaal de eerste 5 jaren.⁶⁹ De compost die uit het Gentse stedelijk afval voortkwam werd door C.S.C.V. verder verkocht. Deze werd volgens de cijfers die Mortier voor 1971 vermeldde over heel Vlaanderen uitgevoerd, maar voornamelijk naar Klein-Brabant (Willebroek), Oost- en West-Vlaanderen en in kleinere mate richting de streken rond Mechelen en Overijse. Ondanks dat aanvankelijk naar de tuinbouwcultuur rond Gent werd gekeken bij de oprichting van de installatie, werd het eindproduct dus veel breder over Vlaanderen uitgevoerd. Mortier vermeldde als reden hiervoor vooral het reeds

⁶⁶ 'Zitting van 15 december 1969. Agendapunt 10. – openbare werken – bestekken – vaststelling, – a) stedelijk compostbedrijf – uitbreiding met een vierde bedrijfseenheid – goedkeuring', 1969, Gent, pp. 1197-1198.

⁶⁷ G. Mortier, *De huishuilverwerking te Gent. Evolutie, resultaten en ervaringen*, pp. 22-23.

⁶⁸ *Ibidem*, pp. 10-11.

⁶⁹ 'Zitting van 20 december 1965. Agendapunt 15 – compostbedrijf. – contract voor het afnemen van de compost geproduceerd door het stedelijk compostbedrijf – goedkeuring', 1965, Gent, pp. 1591-1595.

bestaande compostgebruik in de belangrijkste afzetregio's.⁷⁰ Een deel van de reststromen van de Gentse bevolking werd dus op een circulaire manier verwerkt.

Aanvankelijk werden er binnen het Compostbedrijf drie eenheden opgericht, die samen jaarlijks tot 210 ton Gents afval konden verwerken.⁷¹ Het volume afval nam geleidelijk echter toe, de aankoop van nieuwe voertuigen voor de vuilnisophaling toont dit met een simpel maar illustratief voorbeeld aan: "Rekening houdend met het feit dat de aangeboden vuilnis steeds volumineuzer wordt, is het aangewezen de voorkeur te geven aan het aanschaffen van een perswagen."⁷² Het groeiende volume dat de composteringsinstallatie moest verwerken kwam niet alleen van veranderende afvalstromen, ook de mogelijkheid tot koppeling van de afvalverwerking van randgemeenten aan de Gentse installatie kon zorgen voor een toename aan te verwerken afval. Vanwege deze verschillende redenen werd de toevoeging van een vierde eenheid aan het Compostbedrijf op 15 december 1969 goedgekeurd door de Gentse Gemeenteraad, die eind 1972 in werking trad.⁷³ Naast de uitbreiding met deze vierde eenheid, besloot de Gemeenteraad op 15 december 1969 ook om het Compostbedrijf uit te breiden met een verbrandingsinstallatie.

Deze beslissing kwam er voornamelijk omdat de reststoffen van het composteringsproces nog steeds moesten worden gestort, en zoals gezegd kwam de omschakeling naar compostering er juist omdat het storten van afval steeds moeilijker werd. De nood aan technologische oplossingen werd dus steeds groter.⁷⁴ Niet alleen de toenemende hoeveelheid te verwerken afval deed aanzetten tot het zoeken van nieuwe manieren om het stedelijk afval te verwerken. Eerder werd al aangehaald dat de samenstelling van het afval veranderde, met steeds meer anorganisch materiaal. Op het moment van Mortiers schrijven was dit blijkbaar nog geen onoverkomelijk probleem – zij het dat reeds 40% tot 45% van het gewicht van het eindmateriaal niet als compost gebruikt kon worden.⁷⁵ Ook vanuit de wetgevende macht werden obstakels opgelegd die vooral de verkoop van de geproduceerde compost bemoeilijkten. Per 6 oktober 1977 trad namelijk een Koninklijk Besluit in voege dat de aanwezigheid van zware metalen in compost voor voedings- en voedergrassen moest terugdringen. Door de aanwezigheid van deze metalen in het

⁷⁰ G. Mortier, *De huisvuilverwerking te Gent. Evolutie, resultaten en ervaringen*, pp. 78-79.

⁷¹ 'Zitting van 15 december 1969. Agendapunt 10. – openbare werken – bestekken – vaststelling. – a) stedelijk compostbedrijf – uitbreiding met een vierde bedrijfseenheid – goedkeuring', 1969, Gent, p. 1197.

⁷² 'Zitting van 18 december 1967. Agendapunt 16. – stadsreiniging – Aankoop van een wagenonderstel en een collector, bestemd voor de constructie van een vuilnisophaalwagen – goedkeuring', 1967, Gent, p. 1326.

⁷³ 'Zitting van 15 december 1969. Agendapunt 10. – openbare werken – bestekken – vaststelling. – a) stedelijk compostbedrijf – uitbreiding met een vierde bedrijfseenheid – goedkeuring', pp. 1197-1198.

⁷⁴ 'Zitting van 15 december 1969. Agendapunt 10. – openbare werken – bestekken – vaststelling. – b) stedelijk compostbedrijf – verbrandingsinstallatie: mechanische en elektrische uitrusting', pp. 1198-1200.

⁷⁵ G. Mortier, *De huisvuilverwerking te Gent. Evolutie, resultaten en ervaringen*, p. 11.

huisvuil zelf werden dus wettelijke barrières opgelegd die de verkoop van de Gentse compost bemoeilijkten. De opening van de verbrandingsinstallatie in 1979 kan dus worden bekeken in het licht van veranderende en uitbreidende afvalstromen.⁷⁶ Desondanks bleven drie composteringseenheden tot halverwege de jaren tachtig nog draaien en de vierde en laatst toegevoegde eenheid tot aan de sluiting van het compostbedrijf eind mei 1990. De uitsluitende verwerking van het Gentse vuilnis door compostering bleek doorheen de decennia waarin de installaties draaiden dus niet voldoende. Bovendien werd ook de afname van compost door wetgevende initiatieven verder bemoeilijkt, al bracht een groeiende gescheiden inzameling van organisch afvalmateriaal later wel nieuwe kansen.⁷⁷

Conclusie: een weg doorheen een periode van evoluties

Het is al bij al duidelijk dat de verwerking van reststromen in de jaren zestig en zeventig sterk samenhangt met bredere maatschappelijke evoluties. Er werd in deze periode geleidelijk afgestapt van het storten van afval en industriële afvalverwerkingsmethoden vonden hun ingang in Vlaanderen. Bij de overstap naar de compostering voor het Gentse afval speelden verschillende redenen een rol. Het steeds moeilijker vinden van gronden om vuilnis te storten komt zeer vaak terug als reden van de overstap. Bij de initiële keuze voor een deels circulaire afvalverwerking komen verder ook economische redenen kijken, dit was voor een stad als Gent eenvoudigweg de meest kostenefficiënte oplossing. Aanvankelijk konden er aan de compostering van afval ook ecologische redenen worden gekoppeld: de afvalkringloop kon opnieuw deels worden gesloten. Al werden ecologische redenen in de beslissingsfase echter nooit heel duidelijk naar voren geschoven. Dat het verwerken van de reststromen tot compost later zou worden genekt door het veranderende stedelijke afval, was eind jaren vijftig begin jaren zestig natuurlijk niet geweten. Het zijn dan ook die veranderende stromen die de aanvankelijke tegenstelling tussen het storten van afval en de opkomende industriële verwerkingsmethoden mee verklaren.

Een groeiend milieubewustzijn vanaf de jaren zeventig hangt nauw samen met de veranderende tendensen. Meer confrontaties met afval- en milieuproblematieken deden het verzet hiertegen groeien. Het beheer van stortplaatsen groeide mee met de confrontaties die ermee kwamen, onder meer door een groeiend tekort aan ruimte. Dat in veel verzet ook elementen van NIMBY zaten werd ook getoond in

---

⁷⁶ De Vos, *Technische uitleg over de werking van het afvalverwerkingsbedrijf van de Stad Gent*, p. 3.

⁷⁷ *Ibidem*, pp. 2-3.

enkele van de uiteengezette casussen, al hangt dat natuurlijk onlosmakelijk vast aan elementen als groeiende afvalstromen waartegen verzet kwam. De groei en diversificatie van afvalstromen, nieuwe afvalverwerkingsmethoden, verzet tegen oude vormen en een groeiend milieubewustzijn; het zijn verschillende aspecten die hand in hand evolueerden vanaf eind jaren zestig en tijdens de jaren zeventig een periode van geleidelijke transitie en een veranderend milieubewustzijn inluidden. Het voorbeeld van de voormalige stortplaats van Shell toont aan dat dumpplaatsen die een tijdlang dienst konden doen, ook later nog voor problemen konden zorgen. Net zoals dat bij de illegale stortplaats te Eenbeekeinde de nabijheid van bewoning de oorsprong van verzet vormde. Ook bij de casus rond Transcobel in Zwijnaarde waren klachten van omwonenden belangrijk bij de weigering van een vergunning. Niet alleen bij 'industriële spelers' zoals Transcobel, Shell en de firma De Ronne zorgden (potentiële) stortplaatsen voor spanningen met omwonenden. De casus rond de Kortrijksesteenweg in Sint-Martens-Latem toont aan dat ook stortplaatsen voor huishoudelijk afval voor spanningen zorgden. Dat Gent zelf ook afval stortte in Sint-Martens-Latem maakt duidelijk dat de Gentse strijd tegen afval niet kan worden beperkt tot de stad zelf, maar zich ook uitstrekt naar de (latere) deel- en buurgemeenten. Problemen om elders ruimte te vinden om vuilnis te dumpen, of problemen met hinderlijke toestanden van (al dan niet vergunde) stortplaatsen zorgden er onder meer voor dat Gent zelf vanaf de jaren zestig meer en meer inzette op technologische oplossingen voor de afvalcrisis.

Het geven van één enkel antwoord op de vraag hoe de Gentse strijd tegen afval verliep is niet mogelijk, omdat verschillende belangen en verschillende aspecten op elkaar inspeelden. In het zoeken naar alternatieven voor het storten van afval, schoof de Stad Gent steevast de moeilijkheden om stortgronden te vinden naar voren. Aan deze ruimtelijke problematiek kunnen echter verschillende tendensen worden gekoppeld. Zowel een bredere ruimtelijke concurrentie in het kleine Vlaanderen, maar evenzeer deed een groeiend milieubewustzijn het verzet tegen afval toenemen. Verschillende vertrekpunten stuurden dus de strijd tegen afval die in de Gentse agglomeratie werd gevoerd vanaf de late jaren vijftig. Een strijd geleidelijk weg van vuilnisbelten, naar compostering, maar ook een strijd die daar niet stopte.